ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (prvá komora)

z 26. marca 2009 *

Vo veci C-348/07,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 234 ES, podaný rozhodnutím Landgericht Hamburg (Nemecko) z 18. júna 2007 a doručený Súdnemu dvoru 27. júla 2007, ktorý súvisí s konaním:

Turgay Semen

proti

Deutsche Tamoil GmbH,

SÚDNY DVOR (prvá komora),

v zložení: predseda prvej komory P. Jann, sudcovia M. Ilešič, A. Tizzano, E. Levits (spravodajca) a J.-J. Kasel,

* Jazyk konania: nemčina.

generálny advokát: M. Poiares Maduro,
tajomník: C. Strömholm, referentka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 18. septembra 2008,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

— pán Semen, v zastúpení: H.-J. Rust, Rechtsanwalt,

— Deutsche Tamoil GmbH, v zastúpení: T. Wambach, Rechtsanwalt,

— nemecká vláda, v zastúpení: M. Lumma, J. Kemper a T. Baermann, splnomocnení zástupcovia,

— talianska vláda, v zastúpení: I. M. Braguglia, splnomocnený zástupca, za právnej pomoci S. Fiorentino, avvocato dello Stato,

— Komisia Európskych spoločenstiev, v zastúpení: H. Støvlbæk a H. Krämer, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 19. novembra 2008,

vyhlásil tento

Rozsudok

1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 17 smernice Rady 86/653/EHS z 18. decembra 1986 o koordinácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa samostatných obchodných zástupcov (Ú. v. ES L 382, s. 17; Mim. vyd. 06/001, s. 177, ďalej len „smernica“).

2 Tento návrh bol predložený v rámci sporu medzi pánom Semenom, nájomcom čerpacej stanice, a spoločnosťou Deutsche Tamoil GmbH (ďalej len „Deutsche Tamoil“) vo veci výšky náhrady pri zániku zmluvy dlžnej pánovi Semenovi z dôvodu vypovedania jeho zmluvy uvedenou spoločnosťou.

Právny rámec

Právna úprava Spoločenstva

3 Článok 17 smernice stanovuje:

„1. Členské štáty prijmú opatrenia potrebné na zabezpečenie toho, aby obchodný zástupca po zániku zmluvu o obchodnom zastúpení dostal náhradu podľa odseku 2 alebo náhradu škody podľa odseku 3.

2. a) Obchodný zástupca má nárok na náhradu do takej miery, do akej:

— priviedol zastúpenému nových zákazníkov alebo podstatne zvýšil finančný objem obchodov s existujúcimi zákazníkmi, a pokiaľ zastúpený má aj naďalej podstatné prínosy z obchodu s týmito zákazníkmi a

— náhrada je primeraná všetkým skutočnostiam, najmä provízii za obchody, ktoré obchodný zástupca stratil [ktoré obchodný zástupca stráca a ktoré vyplývajú z obchodov s týmito zákazníkmi — *neoficiálny preklad*]. Členské štáty môžu pre tieto prípady zahrnúť uplatňovanie alebo absenciu ustanovení o obmedzení obchodu v zmysle článku 20;

b) výška náhrady nesmie prekročiť čiastku rovnajúcu sa odškodneniu [náhrade — *neoficiálny preklad*] za jeden rok vypočítanú [vypočítanej — *neoficiálny preklad*] z priemernej ročnej odplaty obchodného zástupcu počas predchádzajúcich piatich rokov a pokiaľ dohoda trvala kratšie ako päť rokov, odškodnenie [náhrada — *neoficiálny preklad*] sa vypočíta ako priemer za toto obdobie;

c) poskytnutie odškodného [tejto náhrady — *neoficiálny preklad*] nebráni obchodnému zástupcovi žiadať náhradu škody.

…“

Vnútroštátna právna úprava

4 Ustanovením § 89b ods. 1 nemeckého Obchodného zákonníka (Handelsgesetzbuch), v znení platnom v čase skutkových okolností vo veci samej, sa do vnútroštátneho práva preberá článok 17 ods. 2 smernice. Toto ustanovenie znie:

„1. Obchodný zástupca môže požadovať od zastúpeného po zániku zmluvného vzťahu primeranú náhradu, pokiaľ

1) má zastúpený z obchodu s novými zákazníkmi, ktorých získal obchodný zástupca, podstatné prínosy aj po ukončení zmluvného vzťahu,

2) obchodný zástupca stratí v dôsledku ukončenia zmluvného vzťahu nárok na províziu, ktorú by v prípade pokračovania tohto zmluvného vzťahu mal z už uzatvorených alebo v budúcnosti uskutočnených obchodov so zákazníkmi, ktorých získal, a

3) vyplatenie náhrady je s ohľadom na všetky okolnosti spravodlivé.

2. Za rovnocenné so získaním nového zákazníka sa považuje, pokiaľ obchodný zástupca zvýšil finančný objem obchodov s niektorým zákazníkom tak podstatne, že to z hospodárskeho hľadiska zodpovedá získaniu nového zákazníka.“

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

5 Pán Semen bol od 1. novembra 2001 do 31. decembra 2005 nájomcom čerpacej stanice spoločnosti Deutsche Tamoil v Berlíne. Na tejto čerpacej stanici predával v mene uvedenej spoločnosti a na jej účet predovšetkým pohonné hmoty a mazivá, ale aj telefónne karty rôznych operátorov, ktoré mu táto spoločnosť dodávala.

6 Deutsche Tamoil patrí do verejnej líbyjskej skupiny Oilinvest, ktorá v Nemecku prevádzkuje sieť približne 250 čerpacích staníc, tak pod prémiovou značkou „Tamoil“, odvodenou od jej obchodného názvu, ale aj pod druhou lacnejšou značkou HEM.

7 Pán Semen prevádzkoval čerpaciu stanicu značky HEM. Jeho provízia bola v prípade pohonných hmôt vypočítaná na základe predaného množstva (litrová provízia),

v prípade olejov na základe dosiahnutého obratu. Pokiaľ majitelia tankovacích kariet, ktorým Deutsche Tamoil poskytovala zľavy, nakúpili pohonné hmoty, pán Semen získal len nižšiu províziu.

8 Landgericht Hamburg bol predložený návrh, aby rozhodol o náhrade, ktorá sa má vyplatiť pánovi Semenovi po zániku jeho zmluvy so spoločnosťou Deutsche Tamoil.

9 Podľa nemeckej judikatúry majú tri kritériá uvedené v článku 89b ods. 1 nemeckého Obchodného zákonníka kumulatívny charakter a vzájomne sa obmedzujú. Náhrada teda nemôže byť vyššia ako najnižšia suma, ktorá vyplýva z uplatnenia jedného z týchto troch kritérií.

10 Na základe tejto judikatúry sa vnútroštátny súd snaží vykladať článok 17 ods. 2 písm. a) smernice v tom zmysle, že na základe tohto ustanovenia, podľa ktorého strata na províziách vzniknutá obchodnému zástupcovi predstavuje len jednu zo skutočností, ktoré treba zohľadniť pri posudzovaní spravodlivosti, možno dospieť aj k záveru, že strata na províziách vzniknutá tomuto obchodnému zástupcovi najvyššiu hranicu náhrady.

11 Keďže však mal Landgericht Hamburg o uvedenom výklade článku 17 ods. 2 písm. a) smernice pochybnosti, rozhodol sa prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:

„1. Je zlučiteľné s článkom 17 ods. 2 písm. a) smernice, ak je nárok obchodného zástupcu na náhradu obmedzený výškou jeho strát na províziách vzniknutých v dôsledku ukončenia zmluvného vzťahu, aj keď prínosy, ktoré ostanú zastúpenému, treba oceniť vyššie?

2. Zohľadnia sa na uvedený účel v prípade koncernu, do ktorého patrí zastúpený, aj prínosy, ktoré pripadnú ostatným spoločnostiam patriacim do tohto koncernu?“

O prejudiciálnych otázkach

O *prvej otázke*

12 Svojou prvou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 17 ods. 2 písm. a) smernice vykladať v tom zmysle, že neumožňuje, aby bol nárok obchodného zástupcu na náhradu automaticky obmedzený sumou provízií, ktoré stráca v dôsledku ukončenia zmluvného vzťahu, aj keď prínosy, ktoré ostávajú zastúpenému, majú vyššiu hodnotu.

13 V tomto ohľade treba na úvod uviesť, že článok 17 smernice sa musí vykladať s ohľadom na cieľ sledovaný smernicou a na systém, ktorý vytvára (pozri rozsudok z 23. marca 2006, Honyvem Informazioni Commerciali, C-465/04, Zb. s. I-2879, bod 17).

14 Ďalej je nepochybné, že cieľom smernice je harmonizácia práva členských štátov, pokiaľ ide o právne vzťahy medzi stranami zmluvy o obchodnom zastúpení. Jej cieľom je teda najmä ochrana obchodných zástupcov v ich vzťahoch s tými, ktorých zastupujú, a na tento účel stanovuje najmä pravidlá upravujúce v jej článkoch 13 až 20 uzavieranie a zánik zmluvy o zastúpení (rozsudok Honyvem Informazioni Commerciali, už citovaný, body 18 a 19).

15 Čo sa týka zániku zmluvy, článok 17 ods. 1 smernice zavádza systém umožňujúci členským štátom vybrať si z dvoch riešení. Členské štáty totiž musia prijať opatrenia potrebné na to, aby sa obchodnému zástupcovi po zániku zmluvy zabezpečila buď náhrada určená podľa kritérií uvedených v odseku 2 rovnakého článku alebo náhrada škody v závislosti od kritérií definovaných v jeho odseku 3.

16 Spolková republika Nemecko si zvolila riešenie stanovené v uvedenom článku 17 ods. 2.

17 Podľa judikatúry Súdneho dvora má systém vytvorený článkom 17 tejto smernice predovšetkým s ohľadom na ochranu obchodného zástupcu po zániku zmluvy kogentnú povahu (rozsudky z 9. novembra 2000, Ingmar, C-381/98, Zb. s. I-9305, bod 21, a Honyvem Informazioni Commerciali, už citovaný, bod 22).

18 Pokiaľ teda ide o náhradu pri zániku zmluvy, členské štáty môžu vykonávať svoju voľnú úvahu, pokiaľ ide o výber metód výpočtu tejto náhrady, len v presnom rámci vytvorenom článkami 17 a 18 smernice (rozsudky Ingmar, už citovaný, bod 21, a Honyvem Informazioni Commerciali, už citovaný, bod 35).

19 Systém konania vytvorený článkom 17 smernice možno rozdeliť na tri fázy. Cieľom prvej z týchto fáz je vyčísliť prínosy pre zastúpeného vyplývajúce z obchodov so zákazníkmi, ktorých získal obchodný zástupca, a to v súlade s ustanoveniami článku 17 ods. 2 písm. a) prvej zarážky tejto smernice. Cieľom druhej fázy je potom overiť, podľa článku 17 ods. 2 písm. a) druhej zarážky tejto smernice, či suma, ku ktorej sa dospelo na základe vyššie opísaných kritérií, je spravodlivá s ohľadom na všetky okolnosti prejednávanej veci a najmä na straty na províziách, ktoré vznikli obchodnému zástupcovi. Nakoniec v rámci tretej fázy sa na sumu náhrady uplatní maximálna hranica

stanovená v článku 17 ods. 2 písm. b) smernice, ktorá sa použije len v prípade, že ju táto suma, ktorá vyplynula z dvoch predchádzajúcich fáz výpočtu, prekračuje.

20 Keďže teda vzniknuté straty na províziách predstavujú len jeden z prvkov relevantných pri posudzovaní spravodlivosti, je úlohou vnútroštátneho súdu posúdiť v rámci druhej fázy ním vykonávaného hodnotenia, či sa náhrada poskytnutá obchodnému zástupcovi v konečnom dôsledku javí ako spravodlivá, a či teda treba túto náhradu s ohľadom na okolnosti prejednávanej veci upraviť a prípadne v akom rozsahu.

21 Vzhľadom na cieľ smernice, ako bol pripomenutý v bode 14 tohto rozsudku, z tohoto systému vyplýva, že výklad článku 17 smernice, ako ho podal vnútroštátny súd, možno pripustiť len pokiaľ je vylúčené, že taký výklad bude na ujmu obchodného zástupcu.

22 V tomto ohľade treba navyše konštatovať, že Súdny dvor už odkázal na správu o uplatňovaní článku 17 smernice predloženú Komisiou 23. júla 1996 [KOM(96) 364 v konečnom znení]. Táto správa poskytuje podrobné informácie, pokiaľ ide o skutočný výpočet náhrady, a jej cieľom je uľahčenie jednotnejšieho výkladu tohto článku 17 (pozri rozsudok Honyvem Informazioni Commerciali, už citovaný, bod 35). Uvedená správa teda dáva dôraz na rôzne faktory, ktoré treba zohľadniť pri posudzovaní spravodlivosti v praxi, z ktorých niektoré môžu hovoriť v prospech vyššej náhrady.

23 Vo svetle týchto úvah preto treba konštatovať, že voľnú úvahu, ktorou členské štáty disponujú, aby v prípade potreby upravili z dôvodu spravodlivosti náhradu, ktorá sa má vyplatiť obchodnému zástupcovi pri zániku zmluvy, nemožno vykladať v tom zmysle, že prípadnou úpravou možno túto náhradu len znížiť. Taký výklad článku 17 ods. 2 písm. a) druhej zarážky smernice, ktorý by umožňoval automaticky vylúčiť akékoľvek zvýšenie uvedenej náhrady, by totiž predstavoval výklad, ktorý by bol na ujmu obchodného zástupcu pri zániku zmluvy.

24 Z toho vyplýva, že nemožno prijať súdnu prax, aká je uvedená v bode 9 tohto rozsudku, ktorá automaticky vylučuje, aby náhrada mohla byť v rámci uplatňovania kritéria spravodlivosti zvýšená do výšky maximálnej hranice stanovenej článkom 17 ods. 2 písm. b) smernice, v prípade, že je hodnota prínosov, ktoré ostanú zastúpenému, vyššia než hodnota provízií, ktoré stráca obchodný zástupca.

25 S ohľadom na vyššie uvedené treba na prvú otázku odpovedať, že článok 17 ods. 2 písm. a) smernice sa má vykladať v tom zmysle, že neumožňuje, aby bol nárok obchodného zástupcu na náhradu automaticky obmedzený sumou provízií, ktoré stráca v dôsledku ukončenia zmluvného vzťahu, aj keď prínosy, ktoré ostávajú zastúpenému, majú vyššiu hodnotu.

O druhej otázke

26 Svojou druhou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 17 ods. 2 písm. a) smernice vykladať v tom zmysle, že v prípade, že zastúpený patrí do skupiny spoločností, sú prínosy, ktoré plynú spoločnostiam tejto skupiny, považované za súčasť prínosov pre zastúpeného a treba ich zohľadniť pri výpočte nároku obchodného zástupcu na náhradu.

27 Na účely výkladu článku 17 ods. 2 písm. a) prvej zarážky smernice treba v prvom rade vychádzať z jeho znenia.

28 V tomto ohľade treba konštatovať, že toto ustanovenie sa zaoberá len zmluvnými vzťahmi „zákazníci/zastúpený“ a prínosmi pre „zastúpeného“ vyplývajúcimi z obchodov

uskutočnených s týmto zákazníkom. Doslovný výklad článku 17 ods. 2 písm. a) prvej zarážky smernice teda vedie k záveru, že toto ustanovenie bráni tomu, aby mohli byť prínosy pre tretie osoby zohľadnené pri výpočte „prínosov pre zastúpeného“.

29 Tento výklad, teda výklad, ktorý zohľadňuje iba vzťah medzi zastúpeným a obchodným zástupcom, potvrdzuje systematický výklad uvedeného ustanovenia.

30 Horná hranica výšky náhrady stanovená v článku 17 ods. 2 písm. b) smernice sa totiž vypočíta z odmien poberaných obchodným zástupcom. Ako však uvádza talianska vláda, aj keď zastúpený patrí do skupiny spoločností, odmeny platí vždy len zastúpený, a nie ostatné spoločnosti z tejto skupiny.

31 Nakoniec je potrebné konštatovať, že z druhého odôvodnenia smernice vyplýva, že cieľom smernice je najmä ochrana obchodných transakcií, a teda právna istota v oblasti obchodného zastupovania. Tento cieľ v zásade vylučuje zohľadnenie prínosov pre tretie strany, ibaže by to bolo dohodnuté v rámci zmluvného vzťahu medzi zastúpeným a obchodným zástupcom. V tomto ohľade je úlohou vnútroštátneho súdu posúdiť zmluvu o zastúpení na základe platného vnútroštátneho práva.

32 Vzhľadom na vyššie uvedené treba na druhú otázku odpovedať, že článok 17 ods. 2 písm. a) sa má vykladať v tom zmysle, že v prípade, že zastúpený patrí do skupiny spoločností, nie sú prínosy, ktoré plynú spoločnostiam tejto skupiny, v zásade považované za súčasť prínosov pre zastúpeného a nemusia byť preto zohľadnené pri výpočte nároku obchodného zástupcu na náhradu.

O trovách

33 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (prvá komora) rozhodol takto:

1. **Článok 17 ods. 2 písm. a) smernice Rady 86/653/EHS z 18. decembra 1986 o koordinácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa samostatných obchodných zástupcov sa má vykladať v tom zmysle, že neumožňuje, aby bol nárok obchodného zástupcu na náhradu automaticky obmedzený sumou provízií, ktoré stráca v dôsledku ukončenia zmluvného vzťahu, aj keď prínosy, ktoré ostávajú zastúpenému, majú vyššiu hodnotu.**

2. **Článok 17 ods. 2 písm. a) smernice 86/653 sa má vykladať v tom zmysle, že v prípade, že zastúpený patrí do skupiny spoločností, nie sú prínosy, ktoré plynú spoločnostiam tejto skupiny, v zásade považované za súčasť prínosov pre zastúpeného a nemusia byť preto zohľadnené pri výpočte nároku obchodného zástupcu na náhradu.**

Podpisy